

Unikanie opodatkowania przez przedsiębiorstwa międzynarodowe w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu

Mirosław Wasilewski, Anna Bischoff*

Streszczenie: *Cel* – W opracowaniu określono możliwość występowania erozji podstawy opodatkowania i transferu zysków wśród 500 największych przedsiębiorstw działających na rynku polskim oraz zweryfikowano zbieżność w prowadzeniu działań w zakresie CSR z płaceniem podatku dochodowego CIT w Polsce.

Metodologia badania – Badania obejmowały lata 2011–2014 oraz 2009–2015. W celu przeprowadzenia badań wykorzystano ranking przedsiębiorstw społecznie odpowiedzialnych, publikowany przez „Dziennik Gazetę Prawną” oraz z zestawienie największych płatników CIT w Polsce w poszczególnych latach badawczych.

Wynik – Intensywne działania w zakresie CSR nie są gwarantem nieprowadzenia działań związanych z erozją podstawy opodatkowania i przenoszeniem zysków do krajów trzecich, a odprowadzanie podatków nie jest rozpatrywane jako jeden z elementów polityki CSR.

Oryginalność/wartość – Rozważenie zjawiska unikania opodatkowania w kontekście działań CSR wśród przedsiębiorstw działających na rynku polskim.

Słowa kluczowe: podatek CIT, społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR), unikanie opodatkowania, obciążenia podatkowe, przedsiębiorstwo międzynarodowe

Wprowadzenie

Istniejące zasady opodatkowania przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (UE) nie nadążają za zmianami gospodarczymi. Regulacje prawne w zakresie opodatkowania dochodów przedsiębiorstw międzynarodowych nie przystają do wymagań rynku. Rosnąca złożoność modeli biznesowych i struktur korporacyjnych spowodowała, iż łatwiejsze stało się przesunięcie dochodów z jednego państwa do drugiego. Coraz trudniej jest również określić, w którym państwie przedsiębiorstwo międzynarodowe (*Multinational Enterprise* – MNE) powinno zapłacić podatek.

W następstwie kryzysu i zmniejszających się przychodów podatkowych Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Organization for Economic Co-operation and Development* – OECD), wspólnie z grupą państw należących do G20, w październiku 2015 roku uruchomiła projekt dotyczący opodatkowania dochodu oraz uchylania się od opodatkowania. Projekt ma na celu redukcję oraz zapobieganie negatywnym skutkom związanym ze

* dr hab. Mirosław Wasilewski, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; mgr Anna Bischoff, Uniwersytet Szczeciński, e-mail: anna@moff.pl.

sztucznym zmniejszaniem podstawy opodatkowania oraz przenoszeniem zysków do krajów o niższej stopie opodatkowania dochodu. Projekt przeciwdziałający celowemu zmniejszeniu (erozji) podstawy opodatkowania i transferowi zysków (*Base Erosion and Profit Shifting* – BEPS)¹ ma na celu zreformowanie kluczowych obszarów systemu tak, aby podatki były płacone w rzeczywistym miejscu prowadzenia działalności. Kraje UE prowadzą prace zmierzające w podobnym kierunku. W czerwcu 2015 roku Komisja Europejska przyjęła plan działania na rzecz sprawiedliwego i efektywnego opodatkowania przedsiębiorstw w UE. Plan ten ma zreformować ramy opodatkowania osób prawnych w UE. Jego celem jest zwalczanie nadużyć podatkowych, zapewnienie stabilnych przychodów i coraz lepszych warunków prowadzenia działalności gospodarczej na jednolitym rynku.

Recesja i kryzys finansowy pogłębiły brak zaufania publicznego do biznesu i instytucji finansowych oraz doprowadziły do znacznie większego zainteresowania opinii publicznej kwestiami podatkowymi. Prasa oraz organizacje pozarządowe przyczyniły się do ujawnienia afer związanych z unikaniem opodatkowania, np. Panama Papers² czy LuxLeaks³. Wykrycie tych afer dało początek dyskusji dotyczącej jawności pewnych danych podatkowych, m.in. miejsca i wysokości zapłaconego podatku przez przedsiębiorstwa międzynarodowe.

Zmiany przepisów i regulacji są konieczne, jednak nie rozwiążą wszystkich problemów związanych z unikaniem opodatkowania. Zwiększające się naciski społeczne oraz zainteresowanie opinii publicznej spowodowało, iż niektóre z MNE'ów zaczęły postrzegać odprowadzanie podatków do budżetu jako część polityki związanej z prowadzeniem zrównoważonego biznesu i społecznej odpowiedzialności biznesu.

Społeczna odpowiedzialność biznesu (*Company Social Responsibility* – CSR) definiowana jest w różnoraki sposób. Według McWilliams i Siegela (2001, s. 117–127) CSR oznacza prowadzenie działań związanych ze zwiększaniem dóbr społecznych, będących poza wszelkimi wymogami prawnymi, a nawet poza interesami danego przedsiębiorstwa. Carroll (1979, s. 497–505) stwierdził, iż CSR oznacza angażowanie się w działania, które odpowiadają oczekiwaniom ekonomicznym, prawnym i etycznym szeroko rozumianego

¹ Działaniami związanymi z erozją podstawy opodatkowania i transferem zysków OECD określa takie strategie planowania podatkowego, które wykorzystują luki i rozbieżności w przepisach podatkowych oraz sztucznie przesuwać zyski do miejsc niskiego lub zerowego opodatkowania, gdzie dane przedsiębiorstwo prowadzi znikomą lub nie prowadzi aktywności gospodarczej. Chociaż niektóre z metod wykorzystywanych w tym celu są nielegalne, większość z nich jest prawnie dozwolona. Tego typu posunięcia podważają rzetelność i integralność systemów podatkowych, ponieważ korporacje działające na rynku międzynarodowym mogą obniżyć swoje podatki w celu uzyskania przewagi konkurencyjnej nad przedsiębiorstwami prowadzącymi działalność jedynie na poziomie krajowym. Ponadto korporacje, legalnie unikając podatku, zniechęcają wszystkich obywateli do dobrowolnego przestrzegania prawa podatkowego.

² Panama Papers, inaczej Kwity z Panamy – zbiór poufnych dokumentów podatkowych udostępniony po wycieku danych z kancelarii podatkowej i prawnej Mossack Fonseca, działającej w Panamie. Ujawniono ukrywane aktywa elit politycznych, prominentnych urzędników i ich współpracowników, umieszczone w rajach podatkowych.

³ Przecieki Luksemburskie (czasem skracane do LuxLeaks) to nazwa skandalu finansowego ujawnionego w listopadzie 2014 roku przy pomocy śledztwa dziennikarskiego, przeprowadzonego przez International Consortium of Investigative Journalists. Afera opierała się na poufnych informacjach dotyczących interpretacji podatkowych Luksemburga. Dochodzenie spowodowało upublicznienie orzeczeń podatkowych dla ponad trzystu podmiotów międzynarodowych z siedzibą w Luksemburgu.

społeczeństwa oraz innych zainteresowanych stron (w tym konsumentów, dostawców, rządów, jak również pracowników i akcjonariuszy). Komisja Europejska w 2015 roku zaproponowała definicję CSR jako odpowiedzialność przedsiębiorstw za ich wpływ na społeczeństwo. Powstało wiele opracowań badających związek działań z zakresu CSR w powiązaniu z wynikami finansowymi, kosztami kapitału czy stopą zwrotu akcji danego przedsiębiorstwa. Jednak tylko nieliczne opracowania badały związek działań z zakresu CSR z polityką podatkową prowadzoną przez przedsiębiorstwa.

Jeśli spojrzymy na ewolucję idei zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu, dostrzeżemy, iż spektrum rozumienia tych dwóch pojęć stale się poszerza. Dobrym przykładem tego może być zapewnienie bezpieczeństwa i higieny pracy. Dziś zdrowie i bezpieczeństwo pracowników jest podstawowym pojęciem związanym ze społeczną odpowiedzialnością biznesu. Niestety nie zawsze tak było. Kilkadziesiąt⁴ lat temu aspekt zdrowia i bezpieczeństwa pracy dopiero zaczynał być postrzegany jako rdzeń odpowiedzialności biznesu, co zostało okupione wieloma wypadkami przy pracy oraz głośnymi protestami grup społecznych, opowiadających się za zaostrzeniem przepisów w tej dziedzinie. Kolejnym etapem ewolucji rozumienia pojęcia społecznej odpowiedzialności biznesu może zatem być dodanie do niej szeroko rozumianej transparentności w zakresie prowadzonej polityki podatkowej.

Celem opracowania jest określenie możliwości występowania erozji podstawy opodatkowania i transferu zysków wśród największych przedsiębiorstw działających na rynku polskim oraz wykazanie zbieżności w prowadzeniu intensywnych działań w zakresie CSR z płaceniem podatku dochodowego CIT w Polsce.

1. Metody badań

Okres badania obejmuje lata 2011–2014 w przypadku danych dotyczących występowania zjawisk związanych z erozją podstawy opodatkowania i transferem zysków oraz lata 2009–2015 w przypadku zbieżności działań z zakresu CSR z płaceniem podatku CIT w Polsce. Potwierdzenie możliwości istnienia erozji podstawy opodatkowania i transferu zysków zostało zrealizowane przez porównanie poziomu obciążenia podatkiem CIT podmiotów polskich i zagranicznych w grupie 500⁵ największych przedsiębiorstw działających na rynku polskim. W celu weryfikacji zbieżności w prowadzeniu intensywnych działań w zakresie CSR z płaceniem podatku dochodowego CIT w Polsce wykorzystano ranking przedsiębiorstw społecznie odpowiedzialnych, publikowany corocznie przez „Dziennik Gazetę Prawną”, pod patronatem Forum Odpowiedzialnego Biznesu. Idea rankingu została stworzona przez Bolesława Roka z Centrum Etyki Biznesu Akademii Leona Koźmińskiego (ALK). Pierwsza wersja Rankingu była opracowywana we współpracy z Witoldem

⁴ Powstanie służby BHP w Polsce datowane jest na 1 sierpnia 1953 roku, kiedy podpisano uchwałę nr 592 Prezydium Rządu w sprawie zapewnienia postępu w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

⁵ Klasyfikacja według przychodów ze sprzedaży.

Orłowskim (PricewaterhouseCoopers) i Wojciechem Gasparskim (Centrum Etyki Biznesu ALK). Ranking podmiotów społecznie odpowiedzialnych powstaje na podstawie corocznie uaktualnianych ankiet przesyłanych do przedsiębiorstw oraz instytucji finansowych. Najnowsza (2015) wersja ankiety składa się z 60 pytań zamkniętych, podzielonych na pięć obszarów tematycznych. Dla każdego zagadnienia przewidziano maksymalną, możliwą do otrzymania liczbę punktów. Ankieta podzielona została na następujące obszary tematyczne:

- odpowiedzialne przywództwo (0–100 pkt),
- zaangażowanie społeczne (0–100 pkt),
- komunikacja z interesariuszami (0–100 pkt),
- innowacyjność społeczna (0–100 pkt),
- odpowiedzialne zarządzanie (0–200 pkt).

Przesłanie wypełnionej ankiety jest jednoznaczne z wyrażeniem zgody na przeprowadzenie weryfikacji przedstawionych danych, np. sprawdzenia dokumentów lub zorganizowanie spotkania z osobami odpowiedzialnymi za wybrane obszary. Weryfikacja odbywa się z udziałem przedstawicieli kancelarii doradczo-podatkowej PricewaterhouseCoopers.

W celu weryfikacji zbieżności prowadzenia intensywnych działań w zakresie CSR z płaceniem podatku dochodowego CIT wyniki rankingu przedsiębiorstw społecznie odpowiedzialnych porównano z zestawieniami dotyczącymi największych płatników CIT w Polsce w poszczególnych latach badawczych.

2. Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono zestawienie przedsiębiorstw, które zajęły pierwszych 15 miejsc w rankingu jednostek społecznie odpowiedzialnych, publikowanym przez „Dziennik Gazetę Prawną” w latach 2009–2015. Do grupy liderów podmiotów najbardziej zaangażowanych społecznie, według rankingu „Dziennika Gazety Prawnej” zaliczyć można takie spółki, jak DB Schenker Logistics – miejsce pierwsze w latach 2014–2015 oraz drugie w latach 2011–2012, spółkę Orange Polska – kolejno miejsca drugie w roku 2015, trzecie w roku 2014, dziewiąte w roku 2013, czwarte w roku 2012, drugie w roku 2011 oraz szóste w roku 2009. Spółka Danone Sp. z o.o. zajmowała kolejno miejsca ósme w 2015 roku, czwarte w latach 2013–2014, trzecie w roku 2012, pierwsze w latach 2010–2011 oraz drugie w roku 2009. Inne przedsiębiorstwa oraz instytucje zajmujące czołowe miejsca w rankingu to Kompania Piwowarska SA, Coca-cola HBC Polska Sp. z o.o., GlaxoSmithKline SA, Bank Handlowy w Warszawie, Bank Zachodni WBK, Nutricia Polska, Grupa Lotos SA oraz Polpharma SA. W zestawieniu widoczna jest przewaga spółek kontrolowanych przez koncerny zagraniczne. W szczególności wyróżniono wiele przedsiębiorstw z branży dóbr szybko zbywanych (*fast-moving consumer goods* – FMCG). Są to m.in. Kompania Piwowarska, Danone, GlaxoSmithKline czy Coca-Cola. Powodem tego może być bezpośredni kontakt, jaki podmioty te mają z klientem docelowym – konsumentem. Koncerny, chcąc być postrzegane jako jednostki społecznie odpowiedzialne, intensywnie promują się poprzez działania z zakresu

CSR. Jest to coraz bardziej istotny element budowania pozytywnego wizerunku marki, szczególnie w krajach Europy Zachodniej, gdzie świadomość konsumencka jest stosunkowo wysoka. Działania związane ze społeczną odpowiedzialnością biznesu nie zostały jeszcze spopularyzowane w Polsce. Przedsiębiorstwa międzynarodowe, otwierając w Polsce swoje oddziały, przeniosły na tutejszy grunt również doświadczenia i kulturę w biznesie praktykowaną we wszystkich krajach, w których prowadzą działalność. Tym bardziej cieższy stosunkowo wysoka pozycja Grupy Lotos SA, Polpharmy SA oraz grupy PKN Orlen – spółek kontrolowanych przez kapitał polski. Wszystkie podmioty zajmujące pierwszych 15 miejsc rankingu jednostek społecznie odpowiedzialnych podlegają również opodatkowaniu podatkiem CIT od dochodów osiąganych w Polsce.

Tabela 1

Wyniki rankingu podmiotów społecznie odpowiedzialnych według „Dziennika Gazety Prawnej”

Lp.	Lata						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Kompania Piwowarska SA	Danone sp. z o.o.	Danone sp. z o.o.	Nutricia	GlaxoSmith Kline	DB Schenker Logistics	DB Schenker Logistics
2.	Danone sp. z o.o.	Kompania Piwowarska SA	DB Schenker Logistics	Schenker Sp. z o.o.	Kompania Piwowarska SA	GlaxoSmith Kline/Komp. Piwowarska SA	Orange Polska
3.	Toyota Motor Poland Company Limited	Procter & Gamble	Telekomunikacja Polska	Danone Sp. z o.o./ Kampania Piwowarska SA	Nutricia	Orange Polska (d. TP SA)	Polpharma
4.	British American Tobacco Polska	Toyota Motor Poland	Nutricia	Telekomunikacja Polska SA	Danone Sp. z o.o.	Danone Sp. z o.o.	Coca-Cola HBC Polska sp. z o.o.
5.	Tesco Polska	Toyota Motor Manufacturing Poland	GlaxoSmith Kline	GlaxoSmith Kline	PKN Orlen SA	Grupa Lotos SA	GlaxoSmith Kline
6.	Telekomunikacja Polska	Bank Zachodni WBK	Polpharma	ING Bank Śląski	Schenker Sp. z o.o.	Nutricia	Bank Handlowy w Warszawie SA
7.	Henkel Polska	British American Tobacco Polska	PGNiG	PGNiG	Tesco Polska Sp. z o.o.	Polpharma SA	Bank Zachodni WBK
8.	Microsoft Polska	IKEA Retail	PKN Orlen	PKN Orlen	Grupa Lotos SA	ING Bank Śląski	Danone Sp. z o.o.
9.	Coca-Cola HBC Polska	Mars Polska	Procter & Gamble DS Poland	Procter & Gamble DS Poland	Orange Polska (d. TP SA)	Grupa Żywiec SA	Kompania Piwowarska
10.	GlaxoSmith Kline	PGNiG	Mars Polska	Totalizator Sportowy	Toyota Motor Manufacturing Poland Sp. z o.o.	Coca-Cola HBC Polska Sp. z o.o.	Grupa Lotos SA
11.	Cadbury Wedel	IBM	Coca-Cola HBC Polska	Cemex Polska Sp. z o.o.	Bank BGŻ	Bank Zachodni WBK SA	Nutricia
12.	Mars Polska	GlaxoSmith Kline	Kompania Piwowarska	Citi Handlowy	Bank Handlowy w Warszawie SA	Bank BGŻ SA	Tesco Polska Sp. z o.o.

1	2	3	4	5	6	7	8
13.	Citi Handlowy – Bank Handlowy w Warszawie	Coca-Cola HBC Polska	Toyota Motor Poland	Bank BPH SA/ Polpharma	Cemex Polska sp. z o.o.	Cemex Polska Sp. z o.o.	EDF Polska
14.	Toyota Motor Manufacturing Poland	PKN Orlen	ING Bank Śląski	Grupa Żywiec	ING Bank Śląski	PKN Orlen SA	Provident Polska SA/Grupa Żywiec SA
15.	Michelin Polska	Polpharma	Górnośląska Spółka Gazownictwa	Mars Polska	Mars Polska	Tesco Polska Sp. z o.o.	Volkswagen Poznań Sp. z o.o.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z rankingu przedsiębiorstw społecznie odpowiedzialnych „Dziennika Gazety Prawnej”.

Tabela 2 zawiera listę instytucji finansowych, będących największymi płatnikami podatku CIT w Polsce w latach 2009–2015. Największym płatnikiem podatku CIT wśród instytucji finansowych w latach 2009–2015 w Polsce był bank PKO BP SA. Drugie w kolejności było PZU SA, którego wpłaty stanowiły 85,7% uiszczeń największego płatnika. W pierwszej dziesiątce największych płatników znalazły się jedynie dwa towarzystwa ubezpieczeniowe (PZU SA oraz Aviva TUnŻ SA), a pozostałe pozycje zajmowane są przez banki komercyjne. W zestawieniu nie pojawiły się żadne inne instytucje finansowe, poza bankami komercyjnymi i towarzystwami ubezpieczeniowymi, takie jak banki spółdzielcze czy instytucje parbankowe. Może świadczyć to niewielkiej skali osiągniętych przez nie zysków.

Tabela 2

Instytucje finansowe będące największymi płatnikami podatku CIT w Polsce w latach 2009–2015 (mln zł)

Lp.	Instytucja finansowa	Podatek dochodowy CIT	Relacja do PKO BP SA (%)
1.	PKO BP SA	5569,2	100,0
2.	PZU SA	4771,6	85,7
3.	Bank Pekao SA	4378,2	78,6
4.	Bank Zachodni WBK SA	2965,5	53,2
5.	mBank SA	1866,1	33,5
6.	ING Bank Śląski SA	1546,8	27,8
7.	Bank Handlowy w Warszawie SA	1423,8	25,6
8.	Bank Millennium SA	803,5	14,4
9.	Aviva TUnŻ SA	698,1	12,5
10.	Credit Agricole Polska SA	547,8	9,8
11.	Getin Holding SA	538,7	9,7
12.	Raiffeisen Polbank SA	490,8	8,8
13.	Deutsche Bank SA	354,4	6,4
14.	Bank BGŻ SA	194,5	3,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w rankingu 500 „Rzeczypospolitej” oraz danych uzyskanych z Bisnode Polska Sp. z o.o.

W tabeli 3 zamieszczono listę przedsiębiorstw, które zapłaciły najwyższy podatek CIT w okresie objętym badaniami. Największymi płatnikami podatku CIT w Polsce w latach 2009–2015 były polskie spółki z udziałem Skarbu Państwa z branży energetycznej. Absolutnym liderem zestawienia płatników CIT wśród przedsiębiorstw był KGHM Polska Miedź SA. Kolejno na liście znalazły się także Grupa Kapitałowa PGE SA oraz PGNiG SA. Ich podatek należny stanowił odpowiednio 70,1% oraz 50% podatku CIT należnego od KGHM Polska Miedź SA.

Porównując listę podmiotów będących liderami działań w zakresie CSR (tab. 1) z największymi płatnikami podatku CIT (tab. 2 i 3), można znaleźć kilka podmiotów zajmujących czołowe miejsca, zarówno jako płatnicy CIT, jak również przodownicy działań w zakresie CSR. Należą do nich: Bank Handlowy w Warszawie SA, Bank Zachodni WBK SA, Grupa Lotos SA, Bank BGŻ SA, ING Bank Śląski, PKN Orlen, GlaxoSmithKline. Niestety,

Tabela 3

Przedsiębiorstwa będące największymi płatnikami podatku CIT w Polsce w latach 2009–2015 (mln zł)

Lp.	Przedsiębiorstwo	Podatek dochodowy CIT	Relacja do KGHM Polska Miedź SA (%)
1.	KGHM Polska Miedź SA	7167	100,0
2.	Grupa Kapitałowa PGE SA	5021	70,1
3.	PGNiG SA	3584	50,0
4.	Polski Koncern Naftowy Orlen SA	2472	34,5
5.	Tauron Polska Energia SA	1534	21,4
6.	Energa SA	1315	18,3
7.	Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA	744	10,4
8.	OGP Gaz-System SA	721	10,1
9.	Asseco Poland SA	706	9,9
10.	Philips Lighting Poland SA	648	9,0
11.	Grupa Can-Pack SA	590	8,2
12.	Cyfrowy Polsat SA	556	7,8
13.	Synthos SA	465	6,5
14.	MPWiK SA	437	6,1
15.	Totalizator Sportowy sp. z o.o.	385	5,4
16.	Grupa Azoty Zakłady Azotowe Puławy SA	362	5,0
17.	Grupa TZMO SA	350	4,9
18.	LPP SA	342	4,8
19.	Jeronimo Martins Polska SA	*5	–
20.	T-Mobile Polska	*5	–
21.	Rossmann Supermarkety Drogerijne Polska	*	–

* Jeronimo Martins Polska SA, T-Mobile Polska oraz Rossmann Supermarkety Drogerijne Polska są znacznymi płatnikami podatku CIT w Polsce, jednak nie podają swoich wyników finansowych do publicznej wiadomości – opublikowane zostały jedynie szacunkowe dane, opierające się na doniesieniach prasowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w rankingu 500 „Rzeczypospolitej” oraz danych uzyskanych z Bisnode Polska Sp. z o.o.

wiele podmiotów znajdujących się na liście liderów działań związanych z CSR nie podaje do publicznej wiadomości żadnych danych finansowych, dlatego nie jest możliwe ich zweryfikowanie. Płacenie podatków w miejscu wypracowywania dochodu nie było brane pod uwagę przy ustalaniu kryteriów oceny działań społecznie odpowiedzialnych „Dziennika Gazety Prawnej”.

Podobnie jak w rankingu jednostek społecznie odpowiedzialnych, odprowadzanie podatków nie jest również brane pod uwagę przy nadawaniu certyfikatu Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej (*International Organisation for Standardization* – ISO) ISO26000, dotyczącego działań z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu. Można więc uznać, że płacenie podatków nie jest uważane przez polskie środowisko biznesowe za zachowanie wpisujące się w obszar społecznej odpowiedzialności biznesu. Zaangażowanie w działania z zakresu CSR nie wyklucza więc stosowania agresywnej optymalizacji podatkowej.

Definicja działań zgodnych z zasadami CSR powinna zostać poszerzona o transparentność podatkową wyrażającą się np. publikowaniem sprawozdania finansowego wraz z danymi dotyczącymi podatków zapłaconych w poszczególnych państwach przez funkcjonujące w nich spółki-córki, kontrolowane przez koncerny międzynarodowe. Idea łączenia transparentności podatkowej ze społeczną odpowiedzialnością biznesu jest nadal słabo rozpowszechniona w Polsce i wymaga popularyzacji oraz podniesienia poziomu społecznej świadomości konsumenckiej.

W tabeli 4 przedstawiono dane dotyczące przychodów ze sprzedaży, wyniku finansowego oraz podatku dochodowego w grupie 500 największych przedsiębiorstw działających na rynku polskim w latach 2011–2014, w podziale na podmioty polskie i zagraniczne. Dane uwzględniają tylko przedsiębiorstwa, z pominięciem banków oraz instytucji finansowych.

Tabela 4

Przychody ze sprzedaży, wynik finansowy brutto, podatek dochodowy w grupie 500 największych przedsiębiorstw działających w Polsce (mln zł)

Pozycja danych	Lata				Zmiana 2014/2011	
	2011	2012	2013	2014	mln zł	%
Przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw polskich	647 961,3	692 297,3	686 987,2	684 876,0	36 914,7	105,7
Przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw zagranicznych	524 716,1	528 818,1	502 900,2	526 466,6	1 750,5	100,3
Wynik finansowy brutto przedsiębiorstw polskich	48 660,9	28 534,5	31 039,0	20 119,0	-28 541,9	41,3
Wynik finansowy brutto przedsiębiorstw zagranicznych	13 265,3	11 351,5	9 731,5	11 556,5	-1 708,8	87,1
Podatek dochodowy przedsiębiorstw polskich	8 359,0	5 810,4	5 918,7	3 778,3	-4 580,7	45,2
Podatek dochodowy przedsiębiorstw zagranicznych	1 925,8	1 567,7	1 662,0	1 643,4	-282,4	85,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w rankingu 500 „Rzeczypospolitej” oraz danych uzyskanych z Bisnode Polska Sp. z o.o.

Ogólne tendencje, które można było zaobserwować w kształtowaniu się koniunktury gospodarczej w okresie kryzysu ekonomicznego, znalazły swoje odzwierciedlenie w danych przedstawionych w tabeli 4. Zarówno w grupie przedsiębiorstw zagranicznych, jak i polskich widoczne było załamanie wysokości przychodów ze sprzedaży w 2013 roku (spadek o 5,3 mld w przedsiębiorstwach polskich i o 25,9 mld w zagranicznych, w stosunku do roku poprzedniego). W roku 2012 pogorszeniu uległy wyniki finansowe w obu grupach spółek, jednak w spółkach polskich, w porównaniu do zagranicznych, spadek był zdecydowanie bardziej dynamiczny. Pogorszenie się wyników finansowych w roku 2012 skutkowało również spadkiem wysokości danin przekazywanych budżetowi państwa z tytułu podatku CIT. Od roku 2014 zauważalna była poprawa poziomu przychodów ze sprzedaży w grupie przedsiębiorstw zagranicznych, tj. nastąpił wzrost o 23,6 mld w stosunku do roku poprzedniego. W obu grupach spółek przychody ze sprzedaży w 2014 roku były wyższe niż w roku 2011. Pomimo poprawy wyników ze sprzedaży, wyniki finansowe, a w konsekwencji również należny podatek CIT, był niższy w roku 2014 w stosunku do roku 2011 w obu badanych grupach spółek.

Relację podatku CIT do przychodów ze sprzedaży oraz do wyniku finansowego w grupie 500 największych spółek działających na rynku polskim przedstawiono w tabeli 5. Dodatkowo podmioty zostały podzielone na dwie grupy, tj. spółki kontrolowane przez kapitał polski oraz przez kapitał zagraniczny. W badanym okresie w grupie przedsiębiorstw polskich relacja podatku CIT w przychodach ze sprzedaży obniżyła się z 1,3% w roku 2011 do 0,6% w roku 2014. Przedsiębiorstwa zagraniczne zanotowały natomiast jedynie niewielką różnicę w poziomie obciążenia wyniku finansowego podatkiem CIT (spadek o 0,1 p.p. w roku 2011 w porównaniu z 2012 rokiem). Średnie obciążenie przychodów ze sprzedaży było o około 0,6 p.p. niższe w grupie przedsiębiorstw zagranicznych w porównaniu do polskich. Średnia różnica w obciążeniu wyniku finansowego brutto wynosiła około 3,9 p.p. – była znacznie wyższa w grupie polskich przedsiębiorstw.

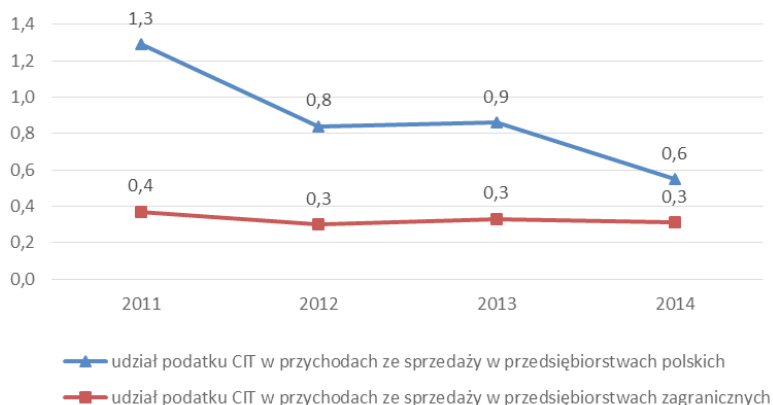
Tabela 5

Relacja podatku dochodowego CIT do przychodów ze sprzedaży oraz do wyniku finansowego brutto w grupie 500 największych spółek w podziale na polskie i zagraniczne (%)

Pozycja danych	Lata				Zmiana 2014–2011
	2011	2012	2013	2014	
Relacja podatku CIT do przychodów ze sprzedaży w grupie przedsiębiorstw polskich	1,3	0,8	0,9	0,6	–0,7
Relacja podatku CIT do przychodach ze sprzedaży w grupie przedsiębiorstw zagranicznych	0,4	0,3	0,3	0,3	–0,1
Relacja podatku CIT do wyniku finansowego brutto w grupie przedsiębiorstw polskich	17,2	20,4	19,1	18,8	1,6
Relacja podatku CIT do wyniku finansowego brutto w grupie przedsiębiorstw zagranicznych	14,5	13,8	17,1	14,2	–0,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w rankingu 500 „Rzeczypospolitej” oraz danych uzyskanych z Bisnode Polska Sp. z o.o.

Na rysunku 1 przedstawiono dynamikę relacji podatku CIT do przychodów ze sprzedaży w latach 2011–2015 w grupie 500 największych przedsiębiorstw działających na rynku polskim, z podziałem na podmioty polskie i zagraniczne.

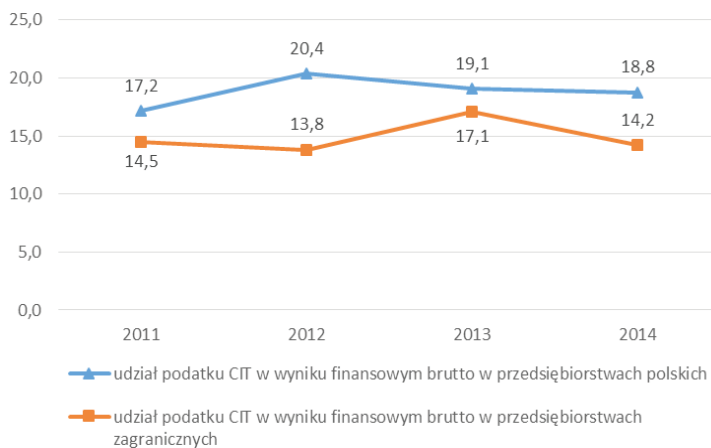

Rysunek 1. Dynamika relacji podatku CIT do przychodów ze sprzedaży w grupie 500 największych przedsiębiorstw (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w rankingu 500 „Rzeczypospolitej” oraz danych uzyskanych z Bisnode Polska Sp. z o.o.

W badanym okresie relacja podatku dochodowego do przychodów ze sprzedaży była zdecydowanie niższa w grupie przedsiębiorstw zagranicznych w stosunku do polskich. W grupie przedsiębiorstw polskich relacja CIT do przychodów ze sprzedaży kształtowała się od 1,3% w roku 2011, następnie spadła do poziomu 0,8% w roku 2012, nieznacznie wzrosła w roku 2013 i ponownie spadła do wysokości 0,6% w 2014 roku. Spadek obciążenia podatkiem CIT w grupie przedsiębiorstw polskich może być spowodowany powielaniem rozwiązań optymalizujących i zmniejszających podstawę opodatkowania od podmiotów zagranicznych. Pomimo tendencji malejącej, poziom obciążenia podatkiem CIT przychodów ze sprzedaży w grupie przedsiębiorstw polskich był nadal wyższy niż przedsiębiorstw zagranicznych.

Na rysunku 2 zaprezentowano dynamikę relacji podatku dochodowego do wyniku finansowego brutto w grupie 500 największych przedsiębiorstw z podziałem na podmioty polskie i zagraniczne. Poziom obciążenia podatkiem CIT wyniku finansowego brutto w grupie przedsiębiorstw polskich był wyższy niż w przedsiębiorstwach zagranicznych. Obciążenie wyniku finansowego w przedsiębiorstwach polskich kształtowało się od 17,2% w roku 2011, następnie w roku 2012 osiągnęło najwyższy poziom 20,4% i ponownie spadło do 18,8% w roku 2014. Relacja podatku dochodowego do wyniku finansowego brutto w grupie przedsiębiorstw zagranicznych wahała się od najniższego poziomu 13,8% w roku 2012, następnie osiągnęła najwyższą wartość 17,1% w roku 2013 i ponownie spadła do 14,2% w 2014 roku.

Rysunek 2. Dynamika relacji podatku CIT do wyniku finansowego brutto w grupie 500 największych przedsiębiorstw (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w rankingu 500 „Rzeczypospolitej” oraz danych uzyskanych z Bisnode Polska Sp. z o.o.

Późniejsze wystąpienie spadku, a następnie odbicia w relacji CIT do wyniku finansowego, może mieć związek z opóźnionym występowaniem kryzysu ekonomicznego w grupie przedsiębiorstw polskich w stosunku do przedsiębiorstw zagranicznych.

Uwagi końcowe

W opracowaniu określono możliwość występowania zjawiska erozji podstawy opodatkowania i transferu zysków wśród największych przedsiębiorstw na rynku polskim. Ponadto ocenie podlegała zbieżność prowadzenia działań w zakresie CSR z płaceniem podatku dochodowego CIT w Polsce. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. W grupie 500 największych przedsiębiorstw działających na rynku polskim prawdopodobnie ma miejsce zjawisko erozji podstawy opodatkowania i transferu zysków. W badanej grupie podmiotów intensywne działania w zakresie CSR nie są gwarantem nieprowadzenia działań związanych z erozją podstawy opodatkowania i przenoszeniem zysków do krajów trzecich.
2. Wśród 500 największych spółek działających na rynku polskim obciążenie podatkiem CIT było wyższe w grupie spółek z polskim kapitałem w stosunku do tych z kapitałem zagranicznym. Poziom obciążenia podatkiem CIT wyniku finansowego brutto wśród największych spółek działających na rynku polskim ulegał ujednocnieniu. W grupie spółek polskich w stosunku do zagranicznych dynamika spadku obciążenia podatkiem CIT była większa, co prowadziło do wyrównywania ciężaru z tego tytułu w obu grupach przedsiębiorstw.

3. Społeczna odpowiedzialność biznesu nie obejmuje transparentności podatkowej. Transparentność prowadzonej polityki podatkowej nie jest rozpatrywana jako jeden z elementów społecznej odpowiedzialności biznesu, zarówno przez polskie organizacje, zajmujące się tą tematyką, jak i Międzynarodową Organizację Normalizacyjną.

Literatura

- Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting (2013). OECD Publishing. Pobrane z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264202719-en>.
- Addressing Base Erosion and Profit Shifting (2013). OECD Publishing. Pobrane z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264192744-en>.
- A Fair and Efficient Corporate Tax System in the European Union: 5 Key Areas for Action* (2015). Bruksela: European Commission COM(2015) 302 final.
- Brandstetter, L. (2014). *Do Corporate Tax Cuts Reduce International Profit Shifting?* Berlin: Freie Universität.
- Carroll, A.B. (1979). A Three-dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *Academy of Management Review*, 4 (4), 497–505.
- Cheng, S., Lin, Z. (2013). *Corporate Social Responsibility and Tax Reporting Aggressiveness in a Transition Economy*. Hong Kong: Department of Accountancy Lingnan University.
- Davis, A., Guenther, D., Krull, L., Williams, B. (2016). Do Socially Responsible Firms Pay More Taxes? *The Accounting Review*, 91 (1), 47–68.
- Dover, R., Ferrett, B., Jones, E., Merler, S. (2015). *Bringing Transparency, Coordination and Convergence to Corporate Tax Policies in the European Union*. Bruksela: European Parliamentary Research Service, European Added Value Unit PE 558.776.
- Egger, P., Eggert, W., Winner-Saving, H. (2007). *Taxes Through Foreign Plant Ownership*. Munich: Cesifo Working Paper no. 1887. Cesifo public conference.
- Gribnau, H. (2015). *Corporate Social Responsibility and Tax Planning: Not by Rules Alone*. Tilburg: Tilburg Law School Legal Studies Research Paper Series No. 09/2015.
- McWilliams, A., Siegel, D. (2001). Corporate Social Responsibility: A Theory of the Firm Perspective. *Academy of Management Review*, 26 (1), 117–127.
- Narotzki, D. (2016). Corporate Social Responsibility and Taxation: The Next Step of the Evolution. *Huston Business and Tax Law Journal*, 16 (167).

MULTINATIONAL ENTERPRISE TAX AVOIDANCE WITHIN THE CONTEXT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Abstract: *Purpose* – The study examined the possibility of tax base erosion and profit shifting among the top 500 companies operating on the Polish market and verified convergence in conducting activities in the field of CSR and paying income tax in Poland.

Research methodology – Research covered the years 2011–2014 and 2009–2015. For the purpose of this study the authors used rankings of socially responsible companies, published by “Dziennik Gazeta Prawna”, and the lists of the largest CIT tax contributors in Poland for the period covered by the analysis.

Result – In the researched group of entities, intensive activities in the field of CSR did not guarantee not carrying out activities related to tax base erosion and transfer of profits to third countries. Moreover paying taxes is not considered as one of the elements of CSR policy.

Originality/value – Analysis of tax avoidance occurrence in the context of CSR activities among companies operating on the Polish market.

Keywords: CIT, corporate social responsibility (CSR), tax avoidance, tax burden, multinational enterprise

Cytowanie

- Wasilewski, M., Bischoff, A. (2017). Unikanie opodatkowania przez przedsiębiorstwa międzynarodowe w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 1 (85), 187–198. DOI: 10.18276/frfu.2017.1.85-16.